

Snúningsteyggjulök sem stuðla að meiri lífsgæðum

— Viðtal við Astrid Örn Aðalsteinsson

Við hlið félagsheimilis Vopnfirðinga, Miklagarðs, og í kjallara stjórnsýsluhússins á Vopnafirði er Jónsver til húsa. Nafn fyrirtækisins má rekja til frumkvöðlanna, hjónanna Jóns Þorgeirssonar og Jónínu Björgvinsdóttur frá bænum Skógum í Vopnafirði sem stunduðu leðuriðju, aðallega söðlasmíði, og saumuðu vindpoka fyrir Flugmálastjórn á heimili sínu í áratugi samhliða búskap.

Þegar komið var að þeim tímamótum að þau fluttu úr Skógum og í þéttbýlið beittu þau sér fyrir því að komið yrði á fót starfsstöð fyrir aðila sem áttu erfitt uppdráttar á almennum vinnumarkaði. Hjónin gáfu öll sín tæki og tól, lagera og viðskiptasambönd og varð úr að Félag eldri borgara og Sjálfsbjörg á Vopnafirði stofnuðu sjálfs-eignarstofnun, meðal annars í þeim tilgangi að stuðla að tilurð starfa fyrir fólk með skerta starfsorku á Vopnafirði og nágrenni. Hagnaði Jónsvers, ef einhver er, er varið til almenningsheilla, líkt og kemur fram í samþykktum félagsins.

Frá söðlasmíði í saumaskap

Starfsemin hefur tekið breytingum frá tíma Jóns og Jónínu og í dag er lítið um söðlasmíði, frekar að gert sé við reiðtygi og annað sem því fylgir. En þess í stað hefur annars konar skapandi saumaskapur bæst við, meðal annars til að sinna brýnni þörf. Eitt af þeim verkefnum eru snúningsteyggjulök, tosulök og draglök sem starfsfólk Jónsvers hefur verið að útbúa í samstarfi við hjúkrunarheimilið Sundabúð á Vopnafirði. Til að forvitnast frekar um þetta áhugaverða þróunarverkefni og starfsemi Jónsvers heimsótti ég fyrirtækið og talaði við Astrid Örn Aðalsteinsson verkstjóra en ástríða hennar fyrir starfseminni hefur fært Jónsveri ný verkefni. Astrid er frá Finnlandi en ástin rak hana til Vopnafjarðar fyrir margt löngu. Hún er gift Páli Aðalsteinssyni og eiga þau þrjú börn, Enok Örn, Lýdíu Linnéa og Katrínu sem er hjúkrunarfræðingur.

Það er notaleg stemning þegar ég kem inn í Jónsver; einn starfsmaður situr við saumavél með fangið bókstaflega fullt af rauðu og hvítu seglefni og úr einu herbergi berast hamarshögg sem Astrid segir mér að séu frá ungum manni sem sé að skipta um áklæði á stólunum í félagsheimilinu Miklagarði. Jónsver er hálf dagsstarfsstöð fyrir öryrkja, fólk sem býr við skerta starfsgetu og eldri borgara sem vilja halda smá-vegis tengingu við atvinnulífið. Í dag starfa í Jónsveri þrír einstaklingar í mismiklu starfshlutfalli fyrir utan Astrid sem er í hálfu starfi. Hún tók við verkstjórástöðunni í september 2018.

„Já, ég sótti um þetta starf þegar það var auglýst. Ég titla mig eiginlega frekar verkstjóra því það er teymi eða stjórn í kringum starfsemina sem í eru aðilar frá Sjálfsbjörg og Félagi eldri borgara og svo ég. Við höldum fundi einu sinni í mánuði

„Það er skemmtilegt að í stjórninni er að mestu leyti fólk sem á rætur að rekja annað en til Íslands! Ég er frá Finnlandi, ein frá Frakklandi, ein sem er Vestur-Íslendingur eða frá Kanada og svo ein sem er íslensk. Samstarfið gengur mjög vel, kannski vegna þess að við komum úr svo ólíkum áttum og menningu!“

svo allir viti hvað er í gangi. Það er skemmtilegt að í stjórninni er að mestu leyti fólk sem á rætur að rekja annað en til Íslands! Ég er frá Finnlandi, ein frá Frakklandi, ein sem er Vestur-Íslendingur eða frá Kanada og svo ein sem er íslensk. Samstarfið gengur mjög vel, kannski vegna þess að við komum úr svo ólíkum áttum og menningu!“

Aðalverkefni Jónsvers er að sauma vindpoka fyrir Isavia. Þeir eru misstórir eftir því á hvaða flugvöllum þeir eru. Þeir stærstu eru 4,20 metrar að lengd og saumaðir fyrir flugstöð Leifs Eiríkssonar í Keflavík. Við prófum að draga einn poka út í fulla stærð og get ég staðfest að þetta er engin smásmíði. Efnið er sterkt og saumaskapurinn sömuleiðis og segir Astrid mikið verk að setja þá saman vegna stærðarinnar. Einnig eru saumaðir litlir vindpokar fyrir minni flugvelli og svo enn aðrir fyrir golfvelli, sumarbústaði og fleira. Það er vandi að finna rétta efnið í vindpokana þar sem þeir þurfa að þola bæði veður og vind sem nóg er af hérlandis.

„Við erum enn í bakaraofninum“

Starfsfólk Jónsvers hefur verið að prófa sig áfram með fleira og þar á meðal eru snúningslök sem hafa verið í vinnslu síðastliðna mánuði. Ég spyr Astrid hvernig það hafi komið til? „Þegar ég tók við starfinu hafði verkefnum Jónsvers fækkað nokkuð og tekjurnar fyrir vindpokana fyrir Isavia nægðu ekki til að sjá starfsfólkinu fyrir verkefnum né til að reka fyrirtækið. Áður sá Jónsver um að þússa hæla fyrir Össur en því verkefni var lokið. Ég fór því á stúfana að leita að verkefnum sem hæfðu hæfileikum og getu starfsfólks Jónsvers.“ Áður hafði kona í þorpinu séð um að sauma snúningslök fyrir Sundabúð en var hætt. Því var þeirri hugmynd lætt að Astrid á stjórnarfund Jónsvers að kanna hvort Sundabúð myndi vanta snúningslök. Astrid fór á fund Emmu Tryggvadóttur hjúkrunarforstjóra sem sagði svo vera, það um tíu lök og lét Astrid fá eitt slitið lak til að sauma eftir. Astrid sá þarna tækifæri til að endurbæta lökin og má segja að um frumkvöðlastarfsemi sé að ræða. Hún fékk konuna sem áður hafði saumað lökin fyrir Sundabúð til að vera með í betrubótunum á nýju snúningsteygjuökunum og sér hún um að sauma þau í dag. Vinnsla þeirra hefur tekið tíma og er ekki enn lokið: „Við erum eiginlega enn þá í bakaraofninum,“ segir Astrid hlæjandi.

Lérefnið í lökunum skiptir miklu máli, einnig satínefnið í snúningshlutanum og hvar teygjan situr. Það hefur verið mikill vandi að finna réttu efnin til að nota í lökin, sérstaklega satínefnið. Þegar hún hafði loks fundið rétta efnið lokaði verslunin sem seldi þau. Þá voru góð ráð dýr.

Astrid segir að það séu ótalmörg atriði sem þarf að skoða og velta vandlega fyrir sér þegar verið er að undirbúa og framleiða vandaða vöru fyrir skjólstaðinga. Lérefnið í lökunum skiptir

Astrid Örn Aðalsteinsson verkstjóri hjá Jónsveri.

miklu máli, einnig satínefnið í snúningshlutanum og hvar teygjan situr. Það hefur verið mikill vandi að finna réttu efnin til að nota í lökin, sérstaklega satínefnið. En Astrid segir að vefnaðarvöruverslanir hafi ýmist verið lagðar niður eða sameinast þar sem viðskiptin hafi dregist mikið saman. Þegar hún hafði loks fundið rétta efnið lokaði verslunin sem seldi þau. Þá voru góð ráð dýr. Hún komst í samband við eiganda vefnaðarvöruverslunar sem pantar efni frá útlöndum og í sameiningu fundu þær rétta efnið; reyndar eftir að hafa fengið nokkrar ónothæfar sendingar. En nú hefur sá aðili því miður hætt störfum. Staðan í dag er sú að Astrid er komin í samskipti við aðila frá Finnlandi og pantar nú efnið þaðan.

Lakalérefnið þarf ákveðna meðhöndlun. Það hleypur örlítið og er því þvegið og straujað í Efnalaug Vopnafjarðar, sem er í næstu götu fyrir neðan Jónsver, áður en það er saumað. Ég spyr Astrid hvort það megi ekki segja að snúningsteygjuökun séu samfélagsverkefni þar sem ólíkir aðilar koma að framleiðslu þeirra? „Jú, það má segja það. Jónsver nýtur líka velvildar í bæjarfélaginu, íbúar vilja geta notið þjónustunnar hér og hafa þennan vinnustað. Við skiptum um rennilása, stytum buxur, fólk kemur með eitthvað sem tilheyrir fellihýsinu, þarf að skipta um yfirbreiðslur til dæmis á grilli og allt mögulegt sem við gerum. Við saumum líka flögg fyrir trillukarlana og grá-sleppukarlana. Hver bátur á sinn lit og sumir eru tvílitir, margir skipstjórar hafa verið með sinn lit í áratugi. Við saumum einnig fyrir æðarvörpin, flögg og bönd fyrir æðarfuglana.

Þannig að við erum ekki bara að sauma lök og vindpoka!“ segir Astrid hlæjandi. Hún bindur þó vonir við að snúningsteygjulökin muni ná útbreiðslu þar sem þau skipta máli varðandi lífsgæði þeirra sem þurfa á þeim að halda.

Tosulak í vinnslu

Astrid sýnir mér tosulak sem þau hafa einnig verið að vinna að. Það er 120×80 sm að stærð, ætlað bæði fullorðnum og börnum og er haft ofan á venjulegu laki og nýttist til að færa þann sem í rúminu liggur upp og niður í rúminu, til dæmis þegar skjólstæðingurinn er ekki fær um að mjaka sér sjálfur upp þegar hann situr uppi í rúminu og hefur runnið niður. Í staðinn fyrir að umönnunaraðilar taka undir handlegg skjólstæðingsins — það getur verið sársaukafullt — eru höld eða hankar á lakinu sem gera umönnunaraðilum kleift að taka í og lyfta skjólstæðingnum til á þægilegan hátt. Hægt er að nota tosulökin sem undirlag fyrir skjólstæðinga sem þarf að flytja á milli í lyftara og nota þá höldin til að hengja á lyftarann.

Auk tosulakanna framleiðir Jónsver einnig draglak sem er sett ofan á venjulegt rúmlak og notað til að snúa skjólstæðingi í rúminu. Draglökin gegna þá sama hlutverki og hefðbundin renni- eða snúningslök. Þau er tvöföld og í stærðinni 192×142 sm.

Eiginmaður Astridar hefur verið tilraunaskjólstæðingur en hann er með gigt. Hann hefur sagt Astrid að aðalmunurinn felist í því að lakið haldist á sínum stað, hann hvílist því betur, nær lengri samfelldum svefni í einu og hefur minni verki að morgni.

Auk tosulakanna framleiðir Jónsver einnig draglak.

Betri svefn með snúningsteygjulökunum

Snúningsteygjulökin koma í mismunandi stærðum og einnig er hægt að sérpanta ákveðnar stærðir. Astrid sýnir mér eitt lak sem er alveg fullbúið. Það er eins og teygjulak nema í miðjunni er satínefni sem gegnir sama hlutverki og snúningslak. Þannig er lakið sett á rúm á sama einfalda hátt og teygjulak. Þessi lök hafa verið notuð með góðum árangri í Sundabúð og segir Astrid aðalástæðuna vera þá að teygjusunúningslökin haldast á sínum stað allan tímann á meðan skjólstæðingurinn er í rúminu og gegna þannig hlutverki sínu betur. Eiginmaður Astridar hefur verið tilraunaskjólstæðingur en hann er með gigt. Hann hefur sagt Astrid að aðalmunurinn felist í því að lakið haldist á sínum stað, hann hvílist því betur, nær lengri samfelldum svefni í einu og hefur minni verkjum að morgni.

Astrid hefur verið í sambandi við Sundabúð varðandi gæði snúningsteygjulakanna fyrir dvalargesti hjúkrunarheimilisins og í stuttu máli er almenn ánægja með þau. Við sem vinnum við hjúkrun gerum okkur grein fyrir hve miklu máli einföld og þægileg hjálpartæki eins og snúningslök skipta fyrir þá sem þurfa til dæmis að takast á við líkamlega verki og gigt og fyrir þungaðar konur. Astrid sér fyrir sér að í framtíðinni geti snúningsteygjulökin orðið skrautfjöður framleiðslunnar í Jónsveri. Bæði er um að ræða hönnun í samstarfi við notendur og mikið er lagt upp úr gæðum með vönduðum efnum og vinnslu. Við þetta má bæta að fyrir utanaðkomandi aðila þá vekur bæði ástríða Astridar fyrir verkefninu og samtakamátturinn sem framleiðslan hefur hrint af stað í hreppnum athygli mína og færir heim sanninn um að bjargráðin, sem felast í samstöðu fólks, eru sterk og mikilvæg. Það á ekki síst í smærri byggðarlögum þar sem hver einstaklingur verður þeim mun stærri sem samfélögin eru minni.

Viðtal: Aðalbjörg Stefanía Helgadóttir